

Stockholm den 17 juni 2024
Dnr. Ku2024/00280

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se

kopia
sofi.knutas@regeringskansliet.se

Remissyttrande från Fackförbundet Scen & Film rörande Statens kulturråds och Konstnärsnämndens redovisning av uppdrag att lämna förslag om organisationsförändring (Ku2024/00280)

Inledning

Fackförbundet Scen & Film (härefter Scen & Film) är ett fackförbund vars medlemmar arbetar inom scen- och filmområdet. Medlemmarna är yrkesverksamma upphovspersoner, artister, teknisk och administrativ personal inom svensk teater, film, radio, TV och bio. Förbundet organiserar drygt 9 000 medlemmar varav de flesta arbetar som frilansare i någon form – antingen som visstidsanställda, som egenföretagare, eller som kombinatörer. I synnerhet de konstnärliga yrkena präglas av otrygga anställningar och egenföretagande.

Scen & Film hör inte till de instanser till vilken Kulturdepartementet har remitterat departementspromemorian, men förbundet vill ändå lämna synpunkter då de förväntade effekterna av en den föreslagna organisationsförändringen kommer ha stor betydelse för förbundets medlemmar och Sveriges kulturliv.

Sammanfattning

Scen & Film avstyrker en sammanslagning och förordar att nuvarande uppdelning i två organisatoriskt oberoende myndigheter består även framöver.

- Scen & Film ser av redovisningen inga betydande ekonomiska vinster i ett samgående. Tvärtom finns stora risker för att det behöver byggas på överbryggande funktioner för att säkerställa att olika och motsatta intressen kan företrädas i en centraliserad myndighet.
- Ett inordnande av Konstnärsnämnden under Kulturrådet skulle innebära att konstnärspolitiken underordnas kulturpolitiken, i stället för att som idag vara utgångspunkten för kulturpolitiken.
- En sammanslagning skulle inverka negativt på den konstnärliga friheten genom färre finansieringskällor, maktkoncentration och likriktning av beslutsprocesser och utredningskompetens.

1 Bakgrund

Själva premissen att utreda hur Konstnärsnämnden kan inordnas i Kulturrådet är en del av problemet för utövare och upphovspersoner. En myndighetssammanslagning på området hade haft bättre förutsättning att bidra till konstnärlig utveckling och konstnärlig frihet om förhållandet varit det omvända – en inordning av Kulturrådet i Konstnärsnämnden. Det är dock inget Scen & Film föreslår.

Scen & Film ser det också som en brist i redovisningen att myndigheterna endast hade att samråda med Arbetsgivarverket och ”andra relevanta myndigheter”. Scen & Film är av uppfattningen att redovisningens slutsatser hade berikats av att även samråda med företrädare för kulturskapare för vilka myndigheternas verksamhet är av avgörande betydelse. I synnerhet mot bakgrund av att dessa inte heller finns med bland remissinstanserna. Av remissinstanserna är det endast en (KLYS) som företräder utövande konstnärer och upphovspersoner.

4 Analys och konsekvensbedömning

4.1 Myndigheternas övergripande bedömning av konsekvenserna

Kulturrådets bedömning av konsekvenser för de kulturpolitiska målen:

Konstnärspolitiken är en förutsättning för kulturpolitiken

Med respekt för att det är Kulturrådets bedömning att en sammanslagning skulle stärka det konstnärspolitiska perspektivet, menar Scen & Film det motsatta. En sammanslagning skulle sannolikt stärka det konstnärspolitiska perspektivet på Kulturrådet, men tveklöst har konstnärspolitiken en starkare ställning genom en egen, organisatoriskt fristående myndighet. Scen & Film delar Kulturrådets föresats att konstnärspolitiken är en förutsättning för kulturpolitiken, men av just den anledningen menar Scen & Film att en sammanslagning inte är att föredra. Scen & Film delar uppfattningen att konstnärers behov i högre grad behöver genomsyra fler aktörer i det kulturpolitiska ekosystemet, men det kan inte tas som intäkt för att slå samman myndigheterna. Det uppnås bättre genom regleringsbrev, kunskapshöjande insatser och ökad samverkan med Konstnärsnämnden.

Sammanläggningen kan bidra till målgruppernas behov

Scen & Film kan se lockelsen för Kulturrådet att från samma myndighet kontrollera hela kedjan i konstnär- och kulturpolitiken – från enskilda konstnärer till institutionernas publikmöten – men det är för att motverka denna maktkoncentration som myndigheterna är två, med olika uppdrag. Idag kompletterar myndigheterna varandra väl. De går de gör olika bedömningar, då berikar de varandra som bäst och bidrar till kulturell mångfald.

Scen & Film delar bedömningen att Konstnärsnämndens bidragsprocess och analysarbete är ändamålsenliga. I synnerhet under pandemin framgick det vilken fördel som kulturskaparna hade av att det fanns en mindre effektiv myndighet med hög kompetens som kunde agera tidigt, transparent och träffsäkert för att nå ut med krisstöd till enskilda konstnärer.

För konstnärerna är det avgörande att beslutsprocesserna även fortsättningsvis hanteras enligt nuvarande upplägg. Kulturrådet är av samma uppfattning, men Scen & Film saknar garantier för att beslutsprocessernas autonomi kan säkras efter en sammanslagning till en gemensam myndighet, trots goda intentioner. Tvärtom leder en centralisering sannolikt till en samordning av processer för att inte bygga in motsättningar i organisationen. Scen & Film vidhåller att det finns intressekonflikter som i en gemensam myndighet kommer betraktas som problem i stället för de uttryck för kvalitet som de är idag.

Att det inte finns formella hinder att söka olika bidrag samtidigt, är inte det samma som att det är okomplicerat. Även om en större myndighet vinnlägger sig om att skapa strukturer med vattentäta skott för att inte kompromissa med väsensskilda processers integritet, ser Scen & Film det som uppenbart att en större myndighet kommer ensa sina rutiner. Vare sig man vill det eller inte, men troligen för att man vill det. Det är trots allt *en* linjeorganisation med *en* styrelse som har *ett* uppdrag.

Sammanslagningen kan bidra till de kulturpolitiska målen

Scen & Film ställer sig tveksamma till att en sammanslagning skulle bidra till arbetet med att uppnå de kulturpolitiska målen. Den större myndigheten skulle få bättre förutsättningar än vad Kulturrådet har idag, men konstnärens position skulle försvagas och därmed undergrävas förutsättningen att uppnå de kulturpolitiska målen. Vi bedömer att målen bättre uppnås med två myndigheter som kompletterar varandra genom att utgöra två finansieringskällor mot olika målgrupper. Det blir inte lättare för kulturen att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund med en central myndighet med kontroll på hela kedjan. Tvärtom ökar risken för otillbörlig styrning och instrumentell kulturpolitik med en central myndighet som står för all bidragsgivning.

Sammanslagningen kan leda till en mer robust och effektiv organisation

Scen & Film motsäger inte att en sammanslagning ger bättre förutsättningar att bygga en robust organisation. Vi vill dock framföra att bägge myndigheterna är slimmade verksamheter och ska man enligt utsaga kunna bibehålla kvaliteten i beslutsprocesserna finns det snarare en risk att det tillkommer överbryggande funktioner för att samordna verksamheten.

Sammanslagningen kan bidra till en starkt kompetensförsörjning

Scen & Film delar bedömningen att en sammanslagning kan leda till en starkt kompetensförsörjning, men framför allt en risk för en ökad likriktning av kompetensen.

De positiva effekterna är avhängiga att konstnärspolitiken bibehålls och stärks

En sammanslagning av verksamheter är en process som kräver tid och ekonomiska förutsättningar. Kulturrådet ser vilka utmaningar som kommer med en sammanslagning och har ringat in viktiga frågor som behöver hanteras för att inte verksamheten ska bli lidande. Däremot underskattar Kulturrådet betydelsen av att avveckla Konstnärsnämnden för den konstnärliga friheten, och det här är Scen & Films huvudsakliga invändning mot en sammanslagning. Att avveckla Konstnärsnämnden är inte bara att signalera att konstnärspolitik är något mindre viktigt som kan kompenseras med stärkta anslag. En avveckling innebär en underordning av konstnärspolitiken och därmed också en inskränkning av den konstnärliga friheten.

Konstnärsnämndens bedömning av konsekvenser för de kulturpolitiska målen

Sammanslagningen riskerar att minska konstnärspolitikens genomslag i den samlade kulturpolitiken

Scen & Film ser mycket allvarligt på att Konstnärsnämnden gör bedömningen att en sammanslagning riskerar den konstnärliga friheten, de interna residensen, utredningskompetensen samt integreringen av konstnärer i verksamheten. Vidare lyfter Konstnärsnämnden att en sammanslagning kan leda till ökad likriktning av stödgivningen, jävsproblematik samt intressekonflikter mellan uppdragsgivare och uppdragstagare. Var och en av dessa risker är var för sig skäl nog att inte gå vidare med en sammanslagning.

Sammanlagningen riskerar att försämra konstnärernas möjlighet till finansiering för konstnärlig utveckling

Konstnärsnämnden har en central roll i det kulturella ekosystemet genom att utreda förutsättningarna för och bidra till konstnärers möjlighet till att verka som konstnärer. Fältet präglas av otrygga anställningar/uppdragsvillkor och ojämna inkomster. Under pandemin blev det tydligt även för andra branscher hur grovmaskigt skyddsnätet är för de som arbetar inom kultursektorn. De förbättringar av trygghetssystemen som konstnärerna förväntade sig efter pandemin har uteblivit. Tvärtom har det blivit än svårare att försörja sig och aktivt verka som konstnär. En sammanslagning av Kulturrådet och Konstnärsnämnden skulle med all sannolikhet ytterligare försämra situationen för Sveriges konstnärer och därmed hämma innovation och konstnärlig utveckling. Scen & Film ser en stor risk att centralisering av kulturpolitiken skulle missgynna konstnärerna, vilket vore menligt för kulturlivet i stort.

En sammanslagning riskerar att bidra till ökad maktkoncentration

Den konstnärliga friheten och den kulturella mångfalden tjänar på att flera olika aktörer samverkar genom en variation av bidrag, prioriteringar och fokusområden. Scen & Film ser inte logiken i att genom en sammanslagning minska antalet finansieringskällor och bidra till maktkoncentration, samtidigt som Kulturdepartementet gett Myndigheten för kulturanalys uppdraget att utreda möjligheten till att öka antalet finansieringskällor – just för att stärka den konstnärliga friheten.

Lärdomar från tidigare organisationsförändringar

Scen & Film delar Konstnärsnämndens farhåga att en sammanslagning skulle vara dyr och resurskrävande, utan att i slutändan leda till några märkbara vinster för kulturlivet eller ekonomiska besparingar. Dessutom riskerar verksamheten att påverkas negativt under den tid en sammanslagningsprocess pågår.

I en tid när kultursektorn och den konstnärliga friheten behöver kraftiga förstärkningar vore det direkt kontraproduktivt att gå vidare med en sammanslagning.

4.2. Bedömning av verksamhetsmässiga konsekvenser

Konsekvenser av en samordnad bidrags- och Stipendieverksamhet

Kulturrådet bedömer att deras bidragsgivning skulle förbättras genom att inordna Konstnärsnämnden i verksamheten. Scen & Film delar den bedömningen, men det skulle ske på bekostnad av kvaliteten av den sammanlagda bidragsgivningen eftersom Konstnärsnämnden inte längre skulle finnas kvar som en organisatoriskt oberoende myndighet med ansvar för konstnärspolitiken.

Avsikten med en sammanslagning måste vara att de avsatta statliga resurserna används så effektivt och ändamålsenligt som möjligt för att uppnå de kulturpolitiska målen och för att stärka den konstnärliga friheten. Scen & Film är av uppfattningen att en inordning av Konstnärsnämnden i Kulturrådet skulle få motsatt effekt.

Avslutning

Konstnärsnämnden har en stor betydelse för fria konstnärer genom att vara en myndighet som endast arbetar mot konstnärer. Arbetsmarknaden för frilansande konstnärer inom scen- och filmområdet är otrygg och underfinansierad samtidigt som den är beroende av utveckling, innovation och kompetens. Många konstnärer har långa perioder av oavlönat arbete för utveckling och fördjupning som de inte får kompensation för av arbetsgivare, beställare eller producenter. Ändå måste utvecklingsarbetet göras för att projektet ska kunna förverkligas. Genom rese- och arbetsstipendium kan Konstnärsnämnden erbjuda möjlighet för konstnärer att utveckla idéer och konstnärskap – oberoende andra kulturpolitiska prioriteringar. Konstnärerna har genom sina otrygga villkor en svag position i förhållande till arbetsgivare, arrangörer och producenter. Konstnärsnämnden bidrar genom sin verksamhet till att stärka konstnärens oberoende och möjlighet till ett hållbart konstnärskap.

Kulturrådets roll är en annan. Kulturrådet är den stora myndigheten som fördelar bidrag till arbetsgivare och arrangörer vilka därmed utgör arbetsmarknaden för konstnärerna. Genom Kultursamverkansmodellen slussar Kulturrådet stöd till föreningar, verksamheter och institutioner i hela landet och skapar därmed förutsättningarna för de professionellt yrkesverksamma. De två myndigheterna har i sina uppdrag att stödja olika intressen och en centralisering skulle sannolikt innebära att ett får ge vika för det andra.

Båda myndigheterna har utredningsuppdrag och kompletterar varandra genom att utifrån sina olika ansvarsområden kunna lyfta och fördjupa olika frågor och perspektiv. På samma sätt kompletterar de varandra genom att vara två olika finansieringskällor för kulturlivet. Tillsammans är de med och förverkligar Sveriges kulturpolitik.

Rådande uppdelning i två myndigheter är ett starkt försvar för konstnärspolitiken som ett nav i kulturpolitiken. Det föreslagna samgåendet skulle inordna konstnärspolitiken under övriga kulturpolitiska beslut och prioriteringar. Förutom att det finns en intressekonflikt i att samma myndighet föreslås ge bidrag både till den enskilde konstnären och till arrangören, är Scen & Films centrala kritik mot förslaget om en sammanslagning att den undergräver den konstnärliga friheten.

Simon Norrthon

Förbundsordförande
Fackförbundet Scen & Film